

Utbildningsnämndens handlingsplan mot våldsbejakande extremism 2021

[stockholm.se](https://www.stockholm.se)

Innehåll

Inledning och syfte	4
Ansvar och samverkan	5
Lokal lägesbild.....	7
Skolans roll i arbetet mot våldsbejakande extremism	11
Förskolans roll i arbetet mot våldsbejakande extremism	14
Undervisning – material och övningar	14
Utbildningsnämnden uppdrag och åtgärder kopplat till våldsbejakande extremism...14	
Aktiviteter för utbildningsnämnden.....	14
Föreningsbidrag och upplåtande av lokaler	16
Aktiviteter föreningsbidrag och upplåtande av lokaler eller öppna rum...17	
Kompetenshöjande insatser	17
Kompetenshöjande aktiviteter	17
Uppföljning.....	18

Inledning och syfte

Våldsbejakande extremism är ett samlingsbegrepp för rörelser, ideologier eller miljöer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning och som främjar våld för att uppnå ett ideologiskt mål. Med våldsbejakande menas handlingar såsom att stödja, uppmana till eller delta i ideologiskt motiverade våldshandlingar för att främja en sak. Våldsbejakande extremistmiljöer kan utgöra ett hot till exempel mot samhällets grundläggande struktur, dess styrelseskick eller de politiska företrädarna på olika nivåer. På så sätt kan våldsbejakande extremistmiljöer utgöra ett hot mot hela demokratin och dessutom ett allvarligt hot mot medborgares möjligheter att utöva sina demokratiska rättigheter. Den demokratiska processen underkänns av extremisterna och de ser det därför som motiverat att ta till odemokratiska metoder i kampen för att uppnå det de uppfattar vara det ideala samhället.¹

För att säkerställa Stockholms stads förmåga att förebygga och försvåra våldsbejakande extremism i staden beslutade kommunfullmäktige i maj 2016 stadsövergripande riktlinjer mot våldsbejakande extremism.² I riktlinjerna framgår att stadsdelsnämnderna och berörda facknämnder ska utarbeta lokala handlingsplaner. Syftet med handlingsplanen är att säkerställa en tydlig ansvarsfördelning och struktur för arbetet med att förebygga och motverka våldsbejakande extremism på lokal nivå. Handlingsplanerna ska innehålla en lokal lägesbild och därtill lämpliga lokala aktiviteter. Handlingsplanerna revideras årligen. I kommunfullmäktiges budget 2021 framgår att nämnder och bolagsstyrelser ska fortsätta arbetet mot våldsbejakande extremism utifrån erfarenheter, kunskap och forskning inom området och att arbetet mot våldsbejakande extremism ska utgå från handlingsplaner som innehåller lokala lägesbilder.

Stadens arbete mot våldsbejakande extremism är riktat mot tre extremistmiljöer; den autonoma miljön, vit makt-miljön och den islamistiska extremistiska miljön. En miljö i det här sammanhanget är en samling grupper som delar en ideologisk grund. Att arbetet fokuserar på dessa beror på att Säkerhetspolisen bedömer att dessa grupper är de främsta hoten mot vår demokrati och också mest benägna att använda våld för sin sak.³ Under 2019 har internationell terrorism till viss del förändrats. Antalet utförda våldsbejakande islamistiskt motiverade attentat i västvärlden har minskat, från en tidigare hög nivå. Samtidigt har antalet våldsbejakande högerextremistiskt motiverade attentat ökat. Liksom tidigare har det i stor utsträckning varit ensamagerande gärningspersoner som utfört attentaten. I många fall har de radikaliserats genom att ta del av våldsbejakande propaganda på internet och i sociala medier.⁴

Säkerhetspolisen pekar på att den våldsbejakande högerextrema ideologin får allt större spridning och attraherar fler. Utvecklingen innebär att risken ökar för att individer kan inspireras att begå attentat eller grova våldsbrott och radikaliseringen kan gå snabbt och vara svår att upptäcka.⁵

¹ *Våldsbejakande extremism i Sverige - nuläge och tendenser* (Ds 2014:4), s. 17 och 20

² Dnr 155-943/2015

³ Säkerhetspolisens årsbok 2017, s30-35

⁴ Säkerhetspolisens årsbok 2019 s 22-23

⁵ *Ibid*, s 23

Läs mer om stadens arbete på [https://intranat.stockholm.se/Sidor/2017/1/Valdsbejakande-extremism-/](https://intranat.stockholm.se/Sidor/2017/1/Valdsbejakande-extremism/)

Ansvar och samverkan

Ansvar

I Stockholms stad verkar och vistas i olika utsträckning personer och grupperingar från alla de våldsbejakande extremistiska miljöer som identifierats i Sverige. Var de finns och hur aktiva dessa olika grupper är skiftar över tid och dessa förändringar kan ske snabbt. Att dessa miljöer ständigt förändras är därför en viktig utgångspunkt att ta hänsyn till för de nämnder i staden som arbetar med dessa frågor. Staden ska aktivt motverka våldsbejakande extremism i de stadsdelar där sådana rörelser har fått fäste. Åtgärder ska vidtas skyndsamt när det finns kunskap om etablerade extremistgrupperingar i ett område, kunskap om individer som rekryterar till extremistgrupper eller där individer uppvisar riskbeteenden om radikalisering. Det ska finnas tydliga rutiner för att på individnivå kunna hantera avhoppare och drabbade. Stadsdelsnämnderna och berörda facknämnder ska utarbeta lokala handlingsplaner med verksamhetsspecifika analyser av nuläget och med riktade insatser i arbetet mot våldsbejakande extremism. Samtliga nämnder ska genom kontroll och uppföljning säkerställa att ekonomiska bidrag eller tillgång till lokaler inte går till någon aktör som inte står bakom den demokratiska rättsstatens principer, de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män, eller som uppmuntrar eller möjliggör våldsbejakande extremism.

Stadens verksamheter har ett uppdrag att arbeta mot våldsbejakande extremism och berörda nämnder ansvarar för att aktiviteter som är lämpliga i förhållande till lägesbilden genomförs. Behovet av aktiviteter och aktiviteternas innehåll kan variera mellan olika delar av staden beroende på hur lägesbilden ser ut och vilka extremistiska grupper som finns lokalt. Berörda nämnder ansvarar vidare för att anställda inom de egna verksamhetsområdena har kunskap om området och känner till innehållet i nämndens handlingsplan. Nämnderna ska ha en lokal samordnare för detta arbete. Den lokala samordnaren ansvarar för att:

- Delta i stadens nätverk för samordnare mot våldsbejakande extremism och ha en nära samverkan med stadens centrala samordnare.
- I sin förvaltning aktivt arbeta för att implementera rutiner, mallar och dylikt kopplat till VBE.
- Löpande samverka med polisen och andra berörda aktörer lokalt för att ha en aktuell lägesbild.
- Den lokala lägesbilden uppdateras årligen och att medarbetarnas erfarenheter då inhämtas genom fastställd enkät.
- Vara kontaktpunkt från förvaltningen gentemot Polismyndigheten och andra berörda aktörer i frågor som rör våldsbejakande extremism.
- Säkerställa informationsdelning till berörda aktörer inom förvaltningens verksamheter.
- Stödja förvaltningens verksamheter som berörs av frågan i sitt arbete.
- Bevaka och följa frågan lokalt, regionalt och nationellt.

Samverkan

Stadens verksamheter ska ha en nära samverkan med polisen. Det lokala brottsförebyggande arbetet regleras i en stadsövergripande samverkansöverenskommelse mellan staden och polisregion Stockholm och arbetet mot våldsbejakande extremism är ett av de stadsövergripande prioriterade områdena som pekas ut i samverkansöverenskommelsen. I den framgår fackförvaltningarnas ansvar i samverkan. Lokala samverkansöverenskommelser har tagits fram i alla stadsdelsförvaltningar och berört lokalpolisområde.

Samverkan avseende våldsbejakande extremism ska infogas i den befintliga samverkan och de samverkansorgan som finns idag med polis, skola, socialtjänst, förskola och civilsamhället med flera. Det är den som är ansvarig för samverkansforumet som är ansvarig för att våldsbejakande extremism tas upp med regelbundenhet vid möten.

Samverkan kring individer i risk att radikaliserar

I stadens verksamheter möter medarbetare individer i riskzon för destruktiva livsmiljöer och utanförskap, exempelvis kriminalitet och radikalisering. Det finns ett behov av att utveckla arbetsätt och metoder för att fånga upp och motverka att individer radikaliserar. Särskilt viktig i detta arbete är samverkan mellan skola, socialtjänst och polis och forum för sådan samverkan ska säkerställas.

Individer ska tillfrågas om samtycke till att dela relevant information med berörda aktörer rutinmässigt av stadens verksamheter så att samverkan kan ske på individnivå i så stor omfattning som möjligt.

Rutin vid oro/händelse rörande våldsbejakande extremism

För att tydliggöra rutiner för gemensam hantering kring radikaliserade individer har en rutin tagits fram. Där beskrivs hur medarbetare i staden ska agera när de känner oro för en individ eller det har inträffat något som kan vara kopplat till våldsbejakande extremism.

Blankett för avidentifierad information

En blankett för avidentifierad information har tagits fram för att användas vid oro/händelser rörande VBE. Den finns på intranätet och ska fyllas i och skickas till förvaltningens samordnare. Blanketten är en del i arbetet med att kartlägga förekomsten av VBE lokalt.

Lokal lägesbild

De skolor som rapporterat händelser, uppger även i år att det är vit makt-miljön som är mer framträdande gällande händelser kopplat till våldsbejakande extremism än övriga miljöer. Bilden över att den vita makt-miljön finns närvarande på skolorna framträder i enkätsvar från skolorna, skolornas incidentrapportering i IA och i kontakter. Vi ser ingen ökning angående antal rapporterade händelser kopplat till våldsbejakande extremism för 2020 jämfört med året innan, dock kan vi se en ökning av rapporterade händelser i IA under de första månaderna av 2021.

Kartläggning

Underlag för den lokala lägesbilden har inhämtats från:

- Enkät om arbetet att motverka våldsbejakande extremism på stadens skolor.
- IA incidentrapportering 2020 och stadens avidentifierade blanketter.
- Klotterrapport SISAB för 2020.

Enkät – kartläggning

Den årliga enkäten för att följa upp arbetet mot våldsbejakande extremism skickades ut till stadens alla skolor mellan den 8 februari och den 19 februari 2021.⁶ För att säkerställa hög svarsfrekvens skickades en påminnelse ut till de skolor som inte svarat på enkäten när svarstiden gått ut. De som svarat på enkäten är rektor eller den rektorn utser att svara på enkäten från respektive skolenhet. Sammanlagt svarade 105 kommunala skolor i Stockholms stad⁷ på årets enkät, 24 gymnasie- och gymnasiesärskolor och 81 grund- och grundsärskolor. Det var 18 färre svar från grund- och grundsärskolor jämfört med året innan.

Enkäten skickades även ut till samtliga fristående grund- och gymnasieskolor i Stockholms stad. Totalt valde 22 fristående grund- och gymnasieskolorna att delta i kartläggningen, deras svar bidrar till stadsdelsnämndernas lägesbilder i arbetet mot våldsbejakande extremism.

Gymnasie- och gymnasiesärskolorna rapporterar att de inte haft någon händelse under året kopplat till våldsbejakande extremism. Av de grund- och grundsärskolor som svarat på enkäten uppger tolv skolor, 15 procent, att de haft händelser kopplat till våldsbejakande extremism under 2020. Grundskolorna rapporterar att det är vit makt-miljön som är mer framträdande gällande händelser kopplat till våldsbejakande extremism än övriga miljöer. Det är få händelser som är inrapporterade kring den autonoma miljön och den islamistiska våldsbejakande extremistiska miljön. Händelser skolorna uppmärksammat under 2020 inom dessa miljöer är att personer uttrycker våldsbejakande extremistiska åsikter, flygblad/affischering, hot och kränkningar och skadegörelser.

Resultat från enkät 2021 - Kännedom om stadens arbete mot våldsbejakande extremism

Kännedom om nämndens handlingsplan mot våldsbejakande extremism

Grund- och grundsärskolorna uppger 99 procent av rektorerna som svarat på frågan att de känner till nämndens handlingsplan. Av de gymnasie- och gymnasiesärskolor som svarat på enkäten uppger alla att de har kännedom om utbildningsnämndens handlingsplan mot våldsbejakande extremism.

Kännedom om utbildningsförvaltningens samordnare mot våldsbejakande extremism

De som svarat på frågan uppger alla att de har kännedom om utbildningsförvaltningens samordnare mot våldsbejakande extremism. Ett antal skolor har valt att inte svara på frågan.

Kunskapsnivån om arbetet att motverka våldsbejakande extremism

Grund- och grundsärskolan

Rektorer uppger att kunskapsnivån för arbetet med att motverka våldsbejakande extremism är god. Skolor bedömer att kunskapsnivån ligger runt 2,75 på en femgradig skala där 1 är ingen kunskap och 5 är mycket bra kunskap. Medianen är 3. Totalt bedömer 20 procent av skolorna att kunskapsnivån på skolan är fyra eller fem, vilket betyder att dessa skolor anser att de har generellt mycket goda kunskaper i ämnet. Detta är en ökning på 10 procent jämfört med året innan. Det finns ett antal grund- och grundsärskolor som uppger att de saknar kunskaper kring området och att de har få eller nästan inga kända fall av våldsbejakande extremism, vilket gör att de prioriterar andra utvecklingsområden på dessa skolor.

⁶ Totalt skickades enkäten ut till 132 rektorer på kommunala grund- och grundsärskolor som ansvarar för 143 skolor och till 26 rektorer på kommunala gymnasie- och gymnasiesärskolor.

⁷ 2020 svarade totalt 126 kommunala skolor.

Kunskapsnivå om arbetet att motverka våldsbejakande extremism Gymnasie- och gymnasiesärskolan

Sammantaget uppger rektorerna att kunskapsnivån gällande arbetet med att motverka våldsbejakande extremism på skolenheterna är god. Medelvärdet för de skolor som svarat ligger på 2,79 på en femgradig skala där 1 står för ingen kunskap och 5 för mycket bra kunskap. Medianen är 3. Enkätsvaren visar att några skolor, 12,5 procent, bedömer att deras kunskapsnivå ligger på en fyra eller femma. När enkäten genomfördes för två år sedan fanns det ingen gymnasie- och gymnasiesärskola som bedömde kunskapsnivån på skolan låg på en fyra eller femma. Ingen av de gymnasie- och gymnasiesärskolor som svarat på enkäten bedömde att de inte hade några kunskap kring området.

IA incidentrapportering och blankett för avidentifierad information 2019

Vi ser att antalet incidentrapporter i stadens IA system när det gäller våldsbejakande extremism ligger på samma nivå som året innan, totalt 16 händelser. Ingen av händelserna som rapporterades under 2020 bedömdes som allvarlig. Utbildningsförvaltningens samordnare stödjer de skolor som önskar genom att vara ett stöd när en incident skett på en skola eller med hjälp att fylla i stadens blankett för avidentifierad information. Det finns numera ett uppbyggt samarbete mellan förvaltningens samordnare, stadens centrala samordnare och stadsdelsförvaltningarnas och andra fackförvaltningars samordnare mot våldsbejakande extremism när det gäller incidenter och frågor som rör arbetet med att motverka våldsbejakande extremism. Under de tre första månaderna på 2021 ser vi en ökning av antal rapporterade incidenter i IA jämfört med samma period under 2020.

Klotterrapport från SISAB 2020

Klotterrapporten från SISAB visar att de har utfört klottersanering gällande bland annat våldsbejakande extremism vid 37 tillfällen under året på stadens skolor. Det har varit svårt att använda årets resultat på grund av att SISAB i sin rapport för 2020 även inkluderat klotter av sexistisk- och kränkande karaktär rapporten.

Analys

Antalet grund- och grundsärskolor som har svarat på enkäten i år är färre än föregående år, trots påminnelser. Det lägre antal svar kan kanske bero på att det pågått ett intensivt arbete på skolorna för att säkra skolgång och undervisning för elever i grund- och grundsärskolorna på ett smittsäkert sätt och detta har påverkat rektors möjlighet att själv eller någon annan som rektorn utser att svara på årets enkät.

Av de grund- och grundsärskolor som svarat på enkäten uppger tolv skolor, totalt 15 procent av svaren, att de haft händelser kopplat till våldsbejakande extremism under 2020. Frågan är omformulerad i årets enkät, vilket gör att det är svårt att göra en jämförelse gällande utvecklingen jämfört med tidigare år. Vi ser dock att skolor rapporterat i enkätsvaren att de uppmärksammat 17 olika händelser. Det är en minskning jämfört med förra året. Grundskolorna rapporterar att det är vit makt-miljön som är mer framträdande gällande händelser kopplat till våldsbejakande extremism än övriga miljöer. Det är få händelser som är inrapporterade kring den autonoma miljön och den islamistiska våldsbejakande extremistiska miljön. Händelser skolorna uppmärksammat under 2020 inom dessa miljöer är att personer uttrycker våldsbejakande extremistiska åsikter, flygblad/affischer, hot och kränkningar och skadegörelser.

Gymnasie- och gymnasiesärskolorna rapporterade att de inte haft någon händelse under 2020 kopplat till våldsbejakande extremism. Året innan rapporterat gymnasie- och gymnasiesärskolorna tio händelser. Att skolorna inte haft några händelser under 2020 beror med all säkerhet på att de flesta elever har haft fjärr- och distansundervisning under långa perioder på grund av de restriktioner som funnit under pandemin.

Av de skolor som svarat på enkäten uppger nästan alla att de känner till både förvaltningens handlingsplan och att förvaltningen har en samordnare för frågor som rör våldsbejakande extremism. Detta är en bra grund för utbildningsförvaltningens arbete framledes.

I årets enkät uppger fler skolor att skolans kunskapsnivå ligger på en fyra eller femma, vilket betyder att skolan har mycket goda kunskaper och är väl förtrogna med stadens arbete mot våldsbejakande extremism. Det är en ökning jämfört med tidigare år. Vi ser att det är skolor som tidigare år skattade sig på en kunskapsnivå tre som gjort denna förflyttning. Skolor som skattar kunskapsnivån på skolan till en tvåa har legat konstant genom åren.

Fortfarande finns ett antal grund- och grundsärskolor som uppger att de inte har någon kunskap alls kring arbetet mot våldsbejakande extremism. Detta belyser vikten av att det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism behöver fortsätta vara ett ständigt pågående arbete för att säkerställa att kunskapen finns på förvaltningen och hos rektorer, biträdande rektorer och annan personal på skolorna. Vi vet att ett antal rektorer påbörjar nya tjänster i staden varje år och att det är många frågor och system som de behöver lära sig under sitt första år. Ett antal rektorer skriver att genom att svara på den årliga enkäten och läsa det tillhörande materialet har lett till att de ökat sina kunskaper och att de nu känner till att det finns ett gemensamt arbete i staden för att motverka våldsbejakande extremism. Enkäten har alltså en lärande effekt för ett antal skolor.

Det behov som mest eftersöks som stöd av förvaltningens samordnare gällande händelser eller incidenter som sker på skolor är ofta hur man bemöter och samtalar med elever kring händelser som rör våldsbejakande extremism. Den forskning som finns i Sverige gällande bemötande, lyfter vikten om att ställa öppna och nyfikna frågor och att inte låta eleven ”tappa ansiktet”, men samtidigt också stå upp för skolans demokratiska värden och alla människors lika värde. Vi behöver fortsätta att öka kunskaperna på våra skolor kring hur man bäst bemöter rasistiska-, antisemitiska och antidemokratiska uttryck. Staden fortsätter att planera för en särskild utbildningssatsning kring högerextremismen/vit makt-miljön. Satsningen kommer att omfatta en generell fördjupnings webbutbildning riktad till bland annat skolpersonal, men också en expertutbildning för en grupp personal från stadsdels- och fackförvaltningarna. Under 2021 kommer skolorna bland annat att erbjudas utbildningstillfällen där de får ökad kännedom kring Forum för levande historias nya material *Svåra frågor i klassrummet*. Materialet är ett stöd till lärare på hur man kan arbeta förebyggande kring frågor som rör våldsbejakande extremism, rasism, antisemitism, konspirationsteorier och antidemokratiska uttryck i klassrummen och på skolan utöver detta kommer även fördjupningsutbildning att erbjudas som utgår från dialog och reflektion kring verkliga case.

Under 2020 hade vi samma antal händelser rapporterade i IA som året innan, totalt 16 händelser. Ingen av dessa händelser bedömdes som allvarlig. Vi ser dock en ökning av antalet händelser under de tre första månaderna på 2021. Totalt har 11 nya händelser rapporteras under denna tre månaders period. Vi vet inte vad som gör att inrapporterade händelser ökat under början av 2021. En förklaring skulle kunna vara att frågor rörande våldsbejakande

extremism har fått större utrymme i media under den senaste tiden i samband med installation av ny president i USA och rapportering från Frankrike när en lärare blev mördad under hösten 2020 efter att han undervisat om yttrandefrihet. En annan förklaring skulle kunna vara att personal på skolorna uppfattar och uppmärksammar fler händelser när det gäller klotter, skadegörelser eller när elever öppet eller dolt uttrycker rasistiska, antisemitiska eller antidemokratiska åsikter utifrån att deras kunskapsnivån ökat.

Vi har inte kunnat använda årets klotterrapport för analys, eftersom rapporten även innehöll klotter av sexistiskt- och kränkande karaktär. Vi behöver säkerställa att rapporten från SISAB utformas på ett sätt som gör att vi kan använda den för analys. Rapporten behöver i framtiden dela upp klotter i undergrupper för att vara användbar.

Skolans roll i arbetet mot våldsbejakande extremism

Skolans roll i det främjande och förebyggande för att motverka våldsbejakande extremism är främst att:

- Goda ämneskunskaper, som väver in ämnesspecifika digitala kunskaper kring källkritik och källtillit.
- Främja skolnärvaro och att elever fullföljer sin skolgång.
- Främja demokratiska värderingar på skolan och arbeta utifrån demokratiska processer.
- Undervisa och lyfta samtal och diskussioner kring komplexa och kontroversiella frågor med elever. Säkerställa att diskussionerna sker i en klassrumsmiljö där alla elever känner sig trygga.
- Bygga tillitsfulla relationer mellan elever och skolpersonal.
- Skapa en trygg skolmiljö som är fri från kränkningar och diskriminering.
- Ha normkritiskt förhållningsätt i undervisningen.
- Utveckla samverkan i befintliga strukturer med andra myndigheter och verksamheter.

Personal på skolorna behöver också ha goda kunskaper kring hur man bemöter och samtalar med elever och vuxna som uttrycker rasistiska, antisemitiska eller antidemokratiska åsikter och uttalanden.

Goda ämneskunskaper som väver in ämnesspecifika digitala kunskaper kring källkritik och källtillit

På stadens skolor undervisas elever i källkritik och källtillit i samband med ämnesundervisningen. Det är främst lärare och skolbibliotekarier som leder detta arbete på våra skolor. Mediateket, en enhet inom utbildningsförvaltningen, erbjuder kompetenshöjande insatser och stöd inom bland annat området källtillit och källkritik till förskole- och skolpersonal. Utöver detta finns stöd att få genom andra aktörer, till exempel Statens medieråd, Internetstiftelsen och Forum för levande historia.

Främja skolnärvaro och att elever fullföljer sin skolgång

Att klara av skolan med godkända betyg är en av de starkaste skyddsfaktorerna för att barn och unga ska få goda uppväxtvillkor och i förlängningen ett tryggt liv med arbete och försörjning. Under 2018 kom ett förtydligande i skollagen om att grund- och grundsärskolor ska skyndsamt utreda långvarig och/eller upprepad frånvaro i samverkan med elevhälsoteam och vårdnadshavare. Förvaltningen stödjer de kommunala skolorna i utredningen och säkerställer att skolorna följer lagen. Förvaltningen följer upp frånvaron på skolnivå

månatligen i syfte att stötta skolorna för att fånga upp mönster samt för att inleda samverkan med socialtjänsten för att säkerställa alla elevers skolgång. Liknande förtydligande har införts när det gäller elever i gymnasieskolan. Vid upprepade eller längre frånvaro ska rektorn, oavsett om det är fråga om giltig eller ogiltig frånvaro, se till att frånvaron skyndsamt utreds om det inte är obehövligt. Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd är uppfyllda, ska även en sådan utredning inledas. Samarbetet mellan skola och socialtjänst i de skolsociala teamen, ska fortsätta att stärkas och syfta till elevernas bästa inklusive deras skolgång, skolnärvaro och kunskapsinläring. Skolsociala team ska från och med i 2021 finnas i alla stadsdelsnämnder.

Främja demokratiska värderingar

En del i skolans uppdrag är att främja demokratiska värderingar. Av skollagen framgår att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Detta kommer också till uttryck i läroplanerna, kursplanerna och ämnesplanerna, som styr utbildningens och undervisningens utformning och innehåll. Bland de övergripande målen i grundskolans läroplan ingår att ”ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället”. Av läroplanen för gymnasieskolan framgår det att de värden som utbildningen ska gestalta och förmedla är ”människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor”. Motsvarande skrivning finns i grundskolans läroplan. Styrdokumentet fokuserar även på mänskliga rättigheter, kunskap om nationella minoriteter, vikten att motverka diskriminering och kränkande behandling och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Stadens skolor arbetar löpande inom ramen för undervisning och utbildning med frågor som belyser områdena demokrati och mänskliga rättigheter. Skolan är ingen värdeneutral plats. Lärare har till uppgift att skapa ett tryggt samtalsklimat i klassrummet och ge möjlighet att lyfta kontroversiella frågor som kan väcka känslor och skapa spänning i klassrummet. Arbetet med att främja demokratiska värderingar sker på skolan genom dialog och samtal, men också genom att undervisning, litteraturläsning, film, teaterföreställningar, studiebesök och resor såväl inom som utanför landet.

Bemötande – bygga tillitsfulla relationer

I materialet *Svåra frågor för klassrummet*, från Forum för levande historia, lyfter de fram vikten av hur skolpersonal och andra vuxna bör bemöta barn och unga när de uttrycker antidemokratiska åsikter. De menar att antidemokratiska synsätt, liksom åsikter i allmänhet, är ofta svåra att förändra genom konfrontation eller debatt. Snarare riskerar sådana metoder att cementera åsikterna. De skriver vidare för att påverka någons sätt att tänka krävs i stället ett långsiktigt arbete som i mångt och mycket måste vila på en trygg relation mellan parterna. Det finns inga verktyg som garanterat fungerar, men skolan kan på olika sätt verka för att förebygga dessa attityder. Goda ämneskunskaper och källkritisk förmåga är förutsättningar för att eleverna ska kunna utveckla en nyanserad världsbild, motsatsen till extremismens svartvita sätt att uppfatta tillvaron. Det är också viktigt att de tränas i att hantera åsiktsskillnader genom fri och konstruktiv diskussion.⁸

⁸ *Svåra frågor i klassrummet*, Forum för levande historia (2020), sidan 14.
<https://www.levandehistoria.se/material/svara-fragor-i-klassrummet-lararhandledning>

Expo har tagit fram en kort film med tips på hur man kan bemöta rasistiska uttalande⁹. De sju tipsen går givetvis även att använda vid bemötandet av konspirationsteorier, alternativa fakta eller antisemitiska uttalande.

1. **Förbered dig** – Läs på om rasistiska fördomar och myter.
2. **Ställ en fråga** – Vad sa du nu? Vad menar du? Detta gör att personen som sagt något behöver upprepa eller omformulera sig och få syn på sina egna fördomar.
3. **Fokusera på det som sägs** – Jag håller inte med det du säger.
4. **Behåll lugnet** – Jag tycker inte det du säger stämmer med verkligheten. Försök inleda dialog och vara tydlig med din ståndpunkt.
5. **Bekräfta** – Jag vet att du är en schysst person, men det du säger nu är fördomsfullt.
6. **Ge din syn på saken** – Berätta hur du tänker, det gör det svårare för personen att avfärda dig.
7. **Ha tålamod** – Forskning visar att fördomar minskar på sikt när de ifrågasätts.

En trygg skolmiljö – bygga tillitsfulla relationer

Alla skolor ska arbeta för trygghet och studiero samt arbeta främjande och förebyggande mot kränkningar och diskriminering. En plan för det förebyggande arbetet mot kränkningar, trakasserier och diskriminering ska göras årligen och utgå från en kartläggning av skolans behov och identifierade risker. Det är viktigt att skolorna i detta arbete är uppmärksamma på signaler om förekomsten av våldsbejakande extremism. De förebyggande åtgärder som ska vidtas utifrån kartläggningen ska dokumenteras i en plan mot kränkande behandling och diskriminering. Denna utarbetas tillsammans av skolledning, lärare och elever. Alla skolor ska göra en egen lokala plan. Det pågår ett systematiskt kvalitetsarbete mot kränkningar och diskriminering på grund- och grundsärskolorna i staden. Vi ser att antalet anmälningar till huvudman har ökat år från år. Under 2020 inkom 8 846 anmälningar från grund- och grundsärskolorna till huvudman. Det är något färre anmälningar än året innan (9300 anmälningar 2019). Att fler skolor utreder fler händelser som uppfattas som kränkande eller när elever utsätts för trakasserier och diskriminering är ett sätt att skapa en tryggare skola för alla. Gymnasieskolornas anmälningar till huvudman har legat på samma nivå under flera år. Under 2020 sjönk antalet anmälningar till huvudman (27 anmälningar), orsaken beror troligtvis på att eleverna i stor utsträckning haft fjärr- och distansundervisning under året. Alla anmälningar kartläggs och följs upp på resultatdialoger med rektorer och skolor.

Ett normkritiskt förhållningssätt

Utbildningsförvaltningen har under många år erbjudit stöd i form av extra medel och vägledning till skolor som vill utveckla värdegrundsarbetet genom exempelvis normkritik, våldsprevention, HBTQ-diplomering och förebyggande arbete för att motverka rasism och motverka våldsbejakande extremism.

Utveckla samverkan

Samarbetet mellan skola, stadsdelsförvaltning, polis och andra myndigheter ska fortsätta att utvecklas och fördjupas för att säkerställa att de elever som behöver stöd fångas upp samt motverka bland annat kriminalitet och radikaliserings. Personal på utbildningsförvaltningen, rektorer och övrig skolpersonal deltar i arbetet för att bland annat utveckla samarbetet som finns beskrivet i de överenskommelser med stadsdelsförvaltningar, Polisregion Stockholm och Region Stockholm.

⁹ 7 tips till dig som vill säga ifrån mot rasism, Expo. <https://expo.se/2020/03/sa-bemoter-du-rasism>

Förskolans roll i arbetet mot våldsbejakande extremism

- Främja närvaro och att barnet deltar i förskolans undervisning och omsorg.
- Bygga tillitsfulla relationer mellan barn och förskolepersonal.
- Skapa en trygg förskolemiljö som är fri från kränkningar och diskriminering.
- Ha normkritiskt förhållningsätt i undervisningen.
- Ge barnen på förskolan möjlighet att grundlägga ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att på sikt kunna se möjligheter och förstå risker och kunna värdera information (Förskolans läroplan, Lpfö 18).
- Utveckla samverkan i befintliga strukturer med andra myndigheter och verksamheter.

Personal på förskolorna behöver också ha goda kunskaper kring våldsbejakande extremism och hur de ska agera om de upplever händelser eller oro kopplat till detta samt hur man bemöter och samtalar med barn och vuxna som uttrycker rasistiska, antisemitiska eller antidemokratiska åsikter.

Undervisning – material och övningar

På stadens intranät hittar du material och övningar som kan vara ett bra stöd i undervisning och i samtal med elever [Material och stöd i undervisningen](#).

Utbildningsnämnden uppdrag och åtgärder kopplat till våldsbejakande extremism

Aktiviteter för utbildningsnämnden

Aktivitet	Ansvarig enhetschef/avdelning	Tidplan	Uppföljning
Fortsätta säkerställa att frågan om våldsbejakande extremism finns med på dagordning på samverkans träffar/möten mellan förskola, skola, stadsdelsförvaltning och polis.	Ordförande eller den som ansvarar för olika lokala samverkansforum för barn och unga och vid lokala brottsförebyggande råden.	2021 – 2022	VB
En representant från utbildningsförvaltningen deltar i det stadsövergripande nätverket för stadens samordnare mot våldsbejakande extremism.	Förvaltningens samordnare	2021 - 2022	VB
Representanter från utbildningsförvaltningen deltar i det nationella skolnätverket som leds av Centrum mot våldbejakande extremism (CVE).	Förvaltningens samordnare och rektorer	2021 – 2022	VB
En representant från utbildningsförvaltningen deltar i nätverket för Nordic Safe Cities.	Förvaltningens samordnare	2021 – 2022	VB
Grundskole- och gymnasiechefer ska ha kunskap om respektive	Grundskole- och gymnasiedirektörer	2021 - 2022	VB

stadsdelsnämnds handlingsplan avseende VBE.			
Etablerade samverkansforum och kontaktvägar (nyhetsbrev) med representanter för stadens förskolor gällande det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.	Förskoleavdelningen	2021 – 2022	VB
Arbeta fram förslag på vad är förskolans roll för att motverka våldsbejakande extremism.	Förskoleavdelningen i samverkan med förvaltningens samordnare	2021 - 2022	VB
Ta fram årskursindelad stödmaterial till skolor kring förebyggande arbetet med att motverka våldbejakande extremism, rasism och antisemitism på stadens kommunala och fristående skolor.	Grundskoleavdelningen	2021 – 2022	VB
Sprida årskursindelad stödmaterial till skolorna kring förebyggande arbetet med att motverka våldsbejakande extremism och rasism på stadens kommunala och fristående skolor,	Grundskoleavdelningen	2021 – 2022	VB
Ta fram förslag på hur stöd, material och information gällande skolans roll att motverka våldsbejakande extremism i skolan finns lättillgängligt och uppdaterat.	Förvaltningens samordnare, kommunikationsenheten i samverkan med grund- och gymnasieavdelningarna, avdelningen för stöd kring lärarande och elevhälsa samt stadens centrala samordnare mot våldsbejakande extremism	2021 – 2022	VB
Relevant personal ska ha kunskap om stadsövergripande rutiner till exempel kännedom om handlingsplan, hur man ska agera vid händelse/oro kopplad till VBE, användande av blanketten för avidentifierad information och sekretessbrytande regel om man får kännedom om att någon kan misstänkas ha begått grovt krigsbrott, folkmord eller brott mot mänskligheten.	Förvaltningens samordnare, kommunikationsenheten i samverkan med grund- och gymnasieavdelningarna samt stadens centrala samordnare mot våldsbejakande extremism	2021 – 2022	VB
Hitta former för att säkerställa att grund- och grundsärskolor som uppger att de saknar kunskaper om arbetet för att motverka våldsbejakande extremism får information och kunskap.	Förvaltningens samordnare i samverkan med grundskoleavdelningen	2021 – 2022	VB
All personal på skolorna ska om det upptäcker eller uppmärksammar tecken på våldsbejakande extremism	Rektor	2021 – 2022	VB

agera och använda Stockholms stads rutiner vid oro eller händelse. Vid oro för elev ska alltid en orosanmälan till socialtjänsten göras. Vid brott ska händelsen polisanmälas.			
Fortsatt utveckling av det systematiska arbetet om kränkningar och diskriminering på grundskolorna samt trygghet och studiero.	Grundskolechefer och skoljuridiska gruppen, på grundskoleavdelningen	2021 – 2022	Resultatdialoger 2021 och VB.
Fokus på att utveckla arbetet med kränkande behandling och diskriminering på gymnasieskolorna.	Gymnasiedirektören	2021 - 2022	Resultatdialoger 2021 och VB.
Utveckla utbildningsförvaltningens arbete gällande att följa upp elevers skolnärvaro och skolfrånvaro.	Grundskoleavdelningen	2021 – 2022	VB
Samverkan mellan skola, polis och socialtjänst om barn och unga som riskerar att radikaliseras eller hamna i kriminalitet och arbeta för att stabilisera skolgång och skolprestationer.	SIG (socialinsatsgrupp) SST (skolsociala team)	2021 – 2022	VB
Fortsätta utveckla implementera våldsprevention på stadens skolor i samverkan mellan skolor, stadsdelsförvaltningar och polis. (MVP och Agera tillsammans).	Rektor, grund- och gymnasiechefer, förvaltningens samordnare våldsprevention i samverkan med stadsdelsförvaltningar och socialförvaltning	2021 - 2022	VB
Utbildningsnämnden ska ta fram en rutin för rapportering och hantering av rasistiska och antisemitiska händelser.	Grundskole- och gymnasieavdelningarna i samverkan med i kommunstyrelsen.	2021 - 2022	VB
Informera samtliga stadens grundskole- och gymnasierektorer om den definition av antisemitism som International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) fastställt och Sverige ställt sig bakom, samt EU-kommissionens tillhörande handbok, för att säkerställa att incidenter identifieras, bemöts och rapporteras.	Grundskole- och gymnasieavdelningarna i samverkan med stadsledningskontoret.	2021 - 2022	VB

Föreningsbidrag och upplåtande av lokaler

Riktlinjerna för Stockholms stads arbete mot våldsbejakande extremism anger tydligt att stöd i form av ekonomiska bidrag från staden inte ska ges till någon aktör som inte står bakom den demokratiska rättsstatens principer, de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män. Föreningar som uppmuntrar till, eller stödjer, våldsbejakande extremism ska fräntas all typ av stöd i den mån de har sådant. Under 2021 kommer stadsövergripande riktlinjer för stadens arbete med föreningsbidrag och upplåtande av lokaler beslutas av kommunfullmäktige.

Aktiviteter föreningsbidrag och upplåtande av lokaler eller öppna rum

Aktivitet	Ansvarig enhetschef/avdelning	Tidplan	Uppföljning
Implementera de nya stadsövergripande rutinerna för såväl föreningsbidrag som uthyrning av lokaler när de är beslutade av kommunfullmäktige.	Avdelningar som berörs på utbildningsförvaltningen	2021 – 2022	VB

Kompetenshöjande insatser

Behovet av kunskapshöjande åtgärder i staden är fortsatt stort. En webbaserad grundutbildning avseende våldsbejakande extremism har tagits fram och finns i alla anställdas utbildningsportal. Chefer säkerställer att relevant personal genomgår grundutbildningen samt deltar i andra stadsövergripande utbildningar som anordnas. Under 2021 kommer en webbaserad fördjupningsutbildning om vitmakt-rörelsen tas fram.

Som ytterligare stöd för stadens medarbetare finns stadens kunskapsunderlag om arbetet mot våldsbejakande extremism samlat på en intranätet. Läs mer på om detta [Intranätet - Stadens arbete mot våldsbejakande extremism](#)

Kompetenshöjande aktiviteter

Aktivitet	Ansvarig enhetschef/avdelning	Tidplan	Uppföljning
I samarbetet med socialförvaltningen erbjuda kompetenshöjande utbildningsinsatser om orosanmälningar till socialtjänsten och grundläggande kunskaper om stadens arbete mot våldsbejakande extremism och våldsprevention.	Förvaltningens samordnare i samverkan med socialförvaltningen.	2021 – 2022	VB
Under 2021 - 2022 informera personal på skolor om stadens grundläggande webbutbildning mot våldsbejakande extremism . Utbildningen kan genomföras enskilt eller i grupp.	Rektor, grund- och gymnasiechefer och förvaltningens samordnare.	2021 - 2022	VB
Erbjuda fördjupningsutbildningar till skolpersonal i Svåra frågor i klassrummet samt frågor som rör yttrandefrihet, skolans demokratiuppdrag och förebyggande arbete mot rasism, antisemitism och våldsbejakande extremism.	Förvaltningens samordnare	2021 – 2022	VB
Erbjuda fördjupningsutbildning som bygger på reflektion och dialog kring händelser/case från skolans värld.	Förvaltningens samordnare i samverkan	2021 - 2022	VB

	med stadens centrala samordnare.		
Erbjuda kompetenshöjande utbildningar och stöd om att undervisa exempelvis källkritik och källtillit, nätetik, sanningsbegreppet och bilders makt. (Medioteket)	Avdelningen för stöd kring lärande och elevhälsa (ALE)	2021 – 2022	VB
Litteraturläsning av <i>Den hatfulle andra</i> och diskussion i rektorsgrupper kring hur man bäst bemöter rasistiska, antisemitiska och antidemokratiska uttryck.	Grundskolechef i samverkan med förvaltningens samordnare.	2021 – 2022	VB
Utbildningsförvaltningen deltar i arbetet med att ta fram en fördjupad utbildnings och en expertutbildning avseende högerextremismen.	Förvaltningens samordnare	2021 – 2022	VB
Erbjuda fortsatt stöd till skolor med att utveckla värdegrundsarbetet och normkritik.	Grundskole- och gymnasieavdelningarna	2021 – 2022	VB
Representant/representanter från förvaltningen deltar i arbetet när stads gemensamma utbildningar tas fram , som berör förskolor och skolor. Ett arbete som leds av SLK.	Förvaltningens samordnare i samarbete med grund- och gymnasieavdelningarna	2021 - 2022	VB
Erbjuda förskolor utbildningar i Digital kompetens – kreativa arbetssätt i förskolan , kostnaden för utbildningen står beställande förskola för. (Medioteket)	Avdelningen för stöd kring lärande och elevhälsa (ALE)	2021 - 2022	VB

Uppföljning

Enligt stadens riktlinjer ska handlingsplanen behandlas av ansvarig nämnd och godkännas av kommunstyrelsen. Handlingsplanen ska följas upp årligen inom ramen för ordinarie styrning under inriktningsmålet En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla.

Handlingsplanen revideras årligen utifrån aktuell lägesbild. Lägesbilden tas fram tillsammans med andra berörda nämnder samt i samarbete med polisen. Nästa revidering sker i samband med tertialrapport 1 2022.